

A levelekhez készítettem könnyebb áttekintés végett egyenként tartalmi regestákat, közbeiktatva tájékozó megjegyzést előforduló személynevekre, tárgyakra vagy vonatkozásokra nézve, melyek a nélkül nem lennének érthetők.

Anyagi adatokban újakat nincs mit találni e levelekben; mindamellett mégis párhuzamos illusztratiót nyújtanak a levélíró ismeretes életútja haladó pházisaihoz, és szellemi munkálkodása, fejlődése, tárgyai és terjedése felől, mintegy bepillantás a lelki műhely tevékenységébe, mely az által, a mit szerző művei keletkezése s egymásutánja körül önmaga leír, mint irodalmi ismertetés is becsesl bír.

Annak azonban, kihez e levelek irányozvák, nagyobb kincs ennél: azon változatlan szeretet hő érzelme, mely ezen egész hosszú sorozaton keresztülvonul, és átlengi folyvást a tudományos érdeklődés s részvét tárgyait mint szellemi kapocs.

Sajnálom most, — hasztalan, mint minden utólagos sajnálkozás, — hogy a levelezés összege teljességében fenn nem maradt, hanem tetemes hézagokat mutat még azon előbbi évtizedekben is, mikor még sűrűbben folyt. Mert később mindinkább megakadt, egyrészt nemsokára Ipolyi távozása után az egri érseki megyébe, kevésel utóbb magam, a kiegyezés készülődésében, nyilvános térre léptem, melynek sodrában vége lőn a tudományos foglalkozásnak, és megszűnt az ez által táplált érintkezés. Utóbb ismét, majd országgyűlés, majd Ipolyi budapesti semináriumi igazgatása koronként alkalmat adott személyes vizontlátásra, mely által elesett a levélírás, s így ez csak a között fekvő időközökben egyes esetek és alkalmak révén történt. Beszterczebányán a püspöki ünnepélyes székfoglalón jelen voltam, így a szent-keresztí residentiát is látogattam, utolsó ízben már gyönyörködve a történet- és művészet-tudós izlésében létrejött diszljó helyreállításán: így ezekre nézve levelezés elő nem fordult.

Nagyvárad, mely Szent-László történet- és regekörének ihlete alatt fényes trónnak ígérkezett — fájdalom, váratlan hamar lett sirhant.

A dicsőült: mit *tett*? azt maradandó művei mondják; — mi *volt*? azt csak a még élők tudják.

Legyen áldott emléke!

1894. február.

Br. Mednyánszky Dénes.

Ipolyi Arnold fennmaradt levelei br. Mednyánszky Déneshez.

1. Bicske, 1847. aug. 15.

Az ezen év július végén iskolai vizsgákkal befejezett 8-ik gymnáziumi (akkor ugynevezett 2-ik akadémiai) tanév lejártával Stummer Arnold elhagyta két évig mellettem tartott nevelői állását, hogy fel-

vegye papi felszentelését s lelkipásztori pályájára lépjen. Távozása után házukból első levele ez, szép tanúsága minden részében azon szeretettel ragaszkodó meleg érdeklődésnek, mely őt eltölté tanítványa iránt, s melyet ez buzgón viszonzott a korban aránylag kevésbé, de annál inkább szellemileg és szerepe által fölötte álló Mentornak. A változatos tartalmú egész levél — noha egyéni szempontból és vonatkozással írva — kedves és érdekes olvasmány, hogy akár kinyomatható tárczacikknek is beválhatna, és tárgyaiban, melyeket érint, felismerni engedi az irányokat, melyekkel foglalkozott volt a két levelező érdeke.

- Dela Casse benzés (spanyol származású) Pozsonyban mathesis tanárom volt. Horváth Mihály épen akkor az öreg Grassalkovics herczegné által a patronatusa alatt álló hatvani prépostságra volt kinevezve. Wohlfahrt Gyula, Stummer papnöveldei tanulótlársa, nemsokára Pozsonyban káplán, és mint ilyen önkénytes első oktatóm angol nyelvből, — vértköpő gyengélkedő, még ifju korban elhalt. Neumann: írói néven Barsi József, melyet utóbb a közéletben is megtartott, Bicskén plébános volt, a szabadságharcz után várfogságra ítéltetett. Későbbi életsors viszontagságok (melyek fonalán végre protestans lett) szétválasztották Ipolytól, ki tökéletesen szakított vele, sőt kitért előle. mit Barsi hallgatag félrevonulva, de fájdalommal viselt, mert szeretete és barátja fényes emelkedését tisztelő bámulása túlélte benne a személyes viszony hajótörését. A mult évtized végén (hallottam) meghalt Budán, hol mint az orsz. statisztikai hivatal egyik tisztje volt alkalmazásban.

Az itt következők bőven részletezett leírást: Bicske, Al-Csúth, stb. egy évvel később — 1848. aug. elején — együtt megjártuk, még pedig gyalog, midőn én Komárom-Szent-Péteren, hol Stummer Filser Flórián plébános és Belicza káplán mellett másodkáplán volt, őt meglátogattam, s onnét gyalog mentünk Bicskére, onnét vissza Komáromba. Akkor már kész volt a csillagda, és Neumann öcsce már installált observator. nemrég hazatérve Altonából Conferenzrath Schumacher csillagász mellől, mi akkorban szokott praeparandája volt az e szakbeli ifju tudósoknak. »A gazdászati iránti szenvedésem« — ironice van értve, mert az abstract eszmék világában elmélyedő tudós sehogy sem bírt megbarátkozni a parasztgazda életköre teendőivel, panaszkolta ezt mint zohori plébános, sőt később mint egri kanonok, midőn a káptalan őt gazdasági referensnek tette, ismét tragicomice nyilatkozott iránta, mennyire heterogen feladat, mihez nem ért semmit, az lett most kötelessége!

Rómer Flóris, Pozsonyban volt a physica tanára; akkorban kezdődtek részemről botanikai és geognoziai tanulmányaim, melyekhez kedvtőlésből nevelőm is csatlakozott, — ezen alaphoz fűződnek a levél sokféle természettudományi részletei. A pesti könyvtárak böngészete, az antiquárok, az Eörs-Ursus-historiai elmélkedés, Grimm s Majláth mondái stb. mind az akkor hévvel növekedő adatgyűjtésre vonatkoznak a Magyar Mythologiai előkészítésében.

A végül említett Lichner (később tud. akad. tag) Pozsonyban hellenista mesterem; látogatása falusi lakhelyünkön megkérte néhai atyám könyv- és kézirattára dolgában, miből azután részemre palaeographiai gyakorlatok származtak.

- A levélben valamint a hátriat végén említett utazásom úgy történt, hogy a Pozsonyban velem iskolázó Abaffy testvérek s szülőik elvittek magukkal Árvába lakhelyükre. onnét a Tátrába, hol találkozó volt ígérve Rómer tanárunk és káplán testvéröccsével, azután tovább Sárosmegyébe, stb.

2. Sz. Péter, 1847. okt. 4.

Válaszjegyzések felföldi, kárpátvidéki utazásom felőli jelen-

tésre, melyben többnemű természettudományi és helytörténeti észleletek közöltettek.

»Thökölyi sánczai« és a »Szittyá arany« vonatkozik a Felső-Kubin mellett emelkedő sziklaorom fensíkjára, hol Kubinyi Ferencz 1845-ben kutatott, öcserepeket talált, és egyetlen darab gombféle aranyat, melyet ő szittyapénznek czimzett s magával elvitt, úgy hogy 1847-ben csak hírért hallottam. (Mainap közel egy félszázaddal utána a prachistoricus kutatás rendszeres tudományszakká kifejlett, névszerint Árva-megye területe részletesen ismeretes, és úgy bronz- mint aranyleletekben igen nevezetes aratást nyújtott.)

- Lányi Károly Nagy-Szombatban seminariumi tanár, író, személyesen ismertem. Heuffer Jos. Vincenz, József főherczeg nevelője 1838—1840. helytörténeti kutatásokkal foglalkozott, kiadta Visegrád albumát lithogr. térrajzokkal; személyesen ismertem azóta, hogy gyermekkorban József főhg.-hez bejáró valék.

- »betegség, mely miatt a Lomniczi csúcs elmaradt«. — levelemben tragicomice leírtam, hogy a felkai völgyben bennünket ért fergebetegben átvázva meghültem s kitört a két hónappal ezelőtt elnyomott láz, úgy hogy ágyba fektetve gyógyszerekkel ápolva elmaradtam, míg a többiek vígan mászkáltak másfelé.

Új adat V. László felől? A kassai székesegyház déli oldalbejárata felett nagy góth minusculákban felirat, melyet lemásoltam, de még nem teljesen biztos feloldással, péld. nem tudtam hogy »ad ancoras« Révkomárom, s eff. Ez azért érdekelt oly tüzesen mindkettőnk, mert egy évvel előbb 1846. pünkösdi kirándulásra Bécsbe menvén, ott meglátogattuk Endlicher tanárt botanikai residentiájában, ki igen szívesen fogadott, s váltig állítá, hogy noha egészen más világot él a növényország tág mezején, de a közt soha nem tudja felejtetni magyar hazai történetbuvárlatait, sőt emlékül ajándékozta nekem (akkor új) kiadmányát: *Denkwürdigkeiten der Helene Kottanerin*, hol ez leírja a korona elorzását Visegrádról, a posthumus gyermek koronázása czéljára. *Ezért* hatott reám annyira a kassai felfedezés.

- Az öreg Ponori Thewrewk már ezelőtt ismerőse volt Stummernek, így én is futólag érintkezésbe jutottam vele.
- Fejérváry gyűjteménye Eperjesen, hova ajánlásunk lévén, az ősz öreg úr szíves készséggel mutogatta kincseit a tudvágyó vándordiakoknak, s arról én levelemben egyet-mást referáltam.

Az itt következő öt oldal leírás valóban megérdemli az elolvasást! — az ifju kezdőnek első léptei rögzös pályáján, — mily kedvesen írja le falujának helyzetét s környékét, és azután hivatásának rögtön reá halmozódó teendőit, — a tanoda elméleti oktatása után a népélet, a gyakorlat még tapasztalatlan igényeivel szembeszállva, s ezen lelkiismeretes önfelküzdesében jutalmul miként sikerült magához hódítani a nép bizalmát, tetszését s vallási buzgalmát. Végzől pedig ezen előadás tanulságaként feléled a mentori érzés nevendéke iránt egy paraneisissal: *íme! kiki lássa helyén állani kötelessége teljesítésével az élet követelményei irányában!*

- Thea nem jobb a Rakoviczi ültetvénynél? Egy pozsonyi magkereskedő hirdetett Thea vetemény magot, hozzá termelési utasítással. Természetesen megszereztem, kiküldtem falura kertészünknek, s mire szünidőre kimenénk, már ott díszlet a palánta: csakhogy nem akart hasonlítani ahhoz, mit természetrajzokban ábrázolva láthatni. — A leszedett és aszalt levelek főzete — fertelmes volt. Később kiderítettett, hogy a növény egy balkani labiata-féle: *Dracocephalum moldavica*.

- A primás halála; Kopácsy, kinek figyelmét Stummer magára vonta, különös jóakarója lett, névszerint ő volt, kinek ajánlásából ezen papírju hozánk került.
- Hammer válasza. Hammer-Purgstall akkor kezdte kiadni vaskos kötetit Khlesl kancellárbibornok felől. Stummer egy magyar adatot a mária-czelli búcsujárásról, melyet Hammer nem ismert, kívánt a nagy tudóssal közölni, — de eléggé nem bízván epistolaris németiségébe, kívánta hogy én irjam meg a levelet Hammerhez, pedig classikai tanulmányaim fonalán latinul, azonfelül saját nevem alatt? A latin levelet kifaragtam, hanem már az én nevemet alája tenni kereken megtagadtam, legyen igazság, azé, kit megillett: ment tehát Arnoldus Stummer aláírással.
- Maszsza előbbi papi ismerőse Stummernek, kit Pozsonyban azután én is ismertem. Magas, kissé rideg egyén.
- Glózer József. Ajánlatot Stummer távozása után mellém utódjául. De minthogy kíváncsi voltam, hogy én a pesti egyetemi bővebb jogtudományi folyamat kövessém, ő pedig nem járt volt az egyetemen: ezen utólagosan felfedezett discrepantia miatt a célnak meg nem felelhetett s így igen rövid idő múlva visszatért hazájába Sopronyba, hol sok évig (talán mostanig?) a városnak érdemes polgármestere volt. Zenekedvelő, hegedűs, — talán e révén történt, hogy leánya mint dahnüvész nő színpadra fordult.
- A levél vége ismét meleg szívűből tolmácsolása a szeretetteljes kölcsönös hajlamnak, melyet a nevelői viszony megalapított.
- 3. Sz. Péter, 1847. nov. 1.
Vonatkozás Khlesl-adatok keresésében Hammer céljára; — azután utmutatás történeti kútfők olvasása módjára nézve.
- 4. Sz. Péter, 1847. Sylvester estv.
A mélyen érzett bevezetés után ismét részletesen érdeklődő tudakozás az iskolai tanulmányok felől; — azután néhány litterariai tárgy megbeszélése.
- Schwaiger András Pozsonyban könyvkereskedő és a férfitáldárda buzgó működő tagja, a mihez jobban értett mint a bibliographiához és üzletéhez, úgy hogy mink ketten, kik sűrűn látogattuk boltját, könyvespolczai tárházát jobban ismertük mint ő maga. Szerencsére volt neki mindig valami lipcei amanuensise.
- A Magyar Mythologia pályakérdése. A pályázat állása a határidő lejártával, — csudálatos hogy van 8 versenyző. Nehány Motto idézet.
- 5. Sz. Péter, 1848. mart. 21.
A martiusi események benyomásai vidéken, — Komáromi és falusi utczai jelenségek.
- 6. Sz. Péter, 1848. ápr. 15.
Az események előrelátható, de még nem ismerhető befolyása a studiumok további folytatására.
- Deréky (magyarosított neve, előbb Echterling) mint országgyűlési titkár egy-két pesti főúr mellett (úgy rémlik: gr. Károlyiék?) jött Pozsonyba, s itt hozzám járt jogtudományi leczkékét adni. Nővére Pauler egyetemi jogtanár neje volt.
- br. Mednyánszky Alajos életrajza (átdolgozva) ki van adva Ipolyi kisebb munkái között.
- 7. Sz. Péter 1848. jul. 27.

Első része érdekes mint pszichologiai rajza levélíró akkori lelki állapotának, kedélyhangulatának. Félreeső falusi zugában az európai mozgalom áradata, hullámvérése csak lelki látkörét érinti, hevíti, az ifjukor ábrándjait újból lánggra gerjeszti, mohón felöleli, mit bel- és

külföldi hírlapok olvasásából a forrongó áramlat fejlődése felől feszült figyelemmel követhet.

A másik rész szokott módon litterariai vonatkozású.

- Tudósít, hogy lépései más állás elnyerése czéljából siker nélkül maradtak, itt feneklik tehát »még egy ideig, míg meg nem szököm!« — Pesten találkozik Istvánnal, testvérbátyám inasa, ki mondja hogy ura, Gejza, és br. Mednyánszky Caesar (a pap) ott vannak.
- Meghívás egy nyári kirándulásra, mely kevéssel reá létre is jött. (L. 1. szám alatt megjegyzést.)

8. Bécs, 1849. jun. 6.

Leírása kezdő belépésének a (stomfai) gf. Pálffy család házi körébe. A Paradeisgarten hemzsege vendégei közt: »Ernyő« (bizonyos körülmény után tréfásan így neveztük) a pozsonyvárosi főorvos Dr. Mayr Gottfried legidősb fia Ernő, iskolatársam, jeles tehetség, komoly irányú, Lichner hellenista tanárom kedvencz tanítványa, sőt büszke reménye, classikai mélyreható sikerei és emelkedettebb szellemi láthatáru tanulmányai miatt. Mayr és Walterskirchen akkor Bécsben az orientalis akadémián voltak diplomata pályára készülendők. Innét a vonatkozás, hogy Ernő Hafiz dalait olvasandja fel. Gróf Stürmer Bertalan Konstantinápolyban internuncius volt, szellemdús neje Hermance párizsi születésű franczia hölgy, — Mlle Eugénie, gouvernante Ürményi József Clotilde és Agathe leányai mellett (a Clodiussai) — Max testvérük. Gyuri a harmadik Pálffy fiu, — ki azonban a tengerészetenél nem maradt, mert az akadémiából kiküszöbölték. — »Nevelő collegám« — Zhishman (istriaei eredetű) germanista, foglalkozott ős ethnographiával, keltákkal stb., tudós szaklapokba irt, egyletekben előadásokat tartott; — hajdan magam is ösmertem. — »Arbesz barátom« — pozsonyvárosi káplán.

9. Zohor, 1850. mart. 19.

E levél úgyszólván a Magyar Mythológiának mint könyvnek létrejöttét és az elhatározást képviseli, azt sajtó alá elkészíteni: ekkép tehát chronologiai okmány. Véletlenül lendületet adnak erre tölem kölcsönzött könyvek, hol előforduló boszorkányok ismét megragadták a kutató tudóst, kinek ez iránybeli munkálkodása hosszabb ideig jóformán szünetelt az időközt öt másfelé terelő viszonyai miatt.

- Wiedermann tanár, néhány évtized után m. k. tankerül, felügyelő.
- Nanna, oder Über das Seelenleben der Pflanzen von Prof. Fechner (néha írói álneven: Mises), első sorban boncz- és élettani tudományos, de tovább östörténeti, mythicus és poetikai érdekes munka.

10. Zohor, 1850. ápr. 1.

Endlicher, — Monumenta Arpadiana, — továbbá bibliographiai tudakozások.

11. Zohor, 1850. jun. 10. Hasonlag.

12. Zohor, 1850. jun. 22. Hasonlag.

- Gyuri=Arnold öcsese, Pozsonyban volt iskolatársam, Erdélyben Bem alatt szolgált mint honvéd a hadjáratban.

13. Zohor 1851. ápril 1. A Magyar Mythológiából két mutatvány-cikk kiadására hely keresendő.

14. Zohor, 1851. máj. 3.

(Kiválóan érdekes levél elejétől végig.) A Magyar Mythológiából két cikk kiadásuk eszközlése végett nekem megküldetik. Tragico-micus vázolója a keletkezés és végső kikészítés vajadásainak; — neheztelés a folyóíratzerkesztők kiszámíthatlan önkénye ellen, illustrálva elevenen leirt tapasztalásával saját ifjúkori belletrista kísérletei sorsában.

- Neumann Olmützben (t. i. várfogságban) az 1. sz. levélben 1847. említett bicskei plébános.
- Az »*Ipolyi*« írói alnév keletkezésének története és indító oka, világosan megírva.

Kertjében olajfát, myrtust és laurust ültet, tréfálva: hogy ha nem is nyeri fejére a koszorút? legalább kilátása legyen szemei előtt.

15. Zohor, 1851. máj. 21.

Az előbbi levélben előre kifejezett kételyek valósultak, a Magyar Mythologia mutatványcikkeinek sorsa bizonytalan, az Uj Magyar Muzéum akadozó füzetei túlterhelvék jelentéktelen nyomdafestékanyaggal.

Ellenben örömrivalgás egy rendkívül becses felfedezés miatt: egy anyai ágon öröklött levelesládában Rimai János levelezése, erre sürgős, a kidolgozáshoz szükséges anyag gyűjtése, könyvek beszerzése, névszerint Döbrentei Gábor könyvei árverésén s egybeült, mire nézve megbízások.

16. Zohor, 1851. jun. 3. Ugyanezen két tárgyban.

17. Zohor, 1851. jun. 7.

További fordulat a Magyar Mythologia cikkeivel. Komoly aggodalom az Ipolyi pseudonym titka tartós megőrzése iránt, veszedelem ha elárultatik. A Rimai iratokból új okmányok a zsitvatoroki békekötéshez.

- Búsakodó elmélkedés önmaga, családja s gondjai nyűge felől, igen jellemzően rajzolja a helyzetet, a kötelesség parancsolta önfeláldozást, minden személyes, anyagi s szellemi érdek megtagadásával, hogy ügyefogyott övéit fenntartsa.

- Végül még némi litterariák.

18. Zohor, 1851. jul. 21.

Pesti eredménydús látogatása után megbízások Toldyhoz, Regulyhoz, könyvtári mythoszi adatgyűjtésre feladatok, Regulyval szoros érdekbarátságot kötött.

19. Zohor, 1851. aug. 10.

Levelezés Toldyval, Toldy válasza teljesen közöltetik, e felől az eltérő vélemény indokolva fejtegettetik. További utasítások mythologiai nyomok kutatására utazások közben Zemplénben, Balaton körül.

20. Zohor, 1851. aug. 30.

Könyvtári megbízások, adatjegyzés, idézetmásolás stb. efféle feladatok, ponyvairódmű darabok beszerzése. Egy antiquar desideratum Velenczéből.

21. Zohor, 1851. okt. 5.

A levél elején említett út első látogatásom volt olasz földön, állomásai: Velence, Verona s a Gardató, hol nővérem egy baráti családnál nyaralt, s én szeptemberben oda küldtettem őt vissza haza kísérni. Azután javalló tanács, további tanulmányok mi módon s mi célra folytatandók. Némely megbízás Pestre.

22. Zohor, 1851. decz. 17.

A levél bevezetéseül vett úgynevezett »cikquem« csak annyiból állott, hogy a nemz. muzeumban Petényi Salamon és Kovács Gyula nógatására elhoztam faluról akkor még zsenge gyűjteményeimből néhány fiók kövületet és sziklanemet, s ezek és lelőhelyeik képletei felől szabad szóbeli előadást tartottam — a mi akkor az általános dermedtség állapotában kivételes jelenség volt, úgy hogy Toldy sürgetve felszólított, szerkeszszem írásba az Uj Magyar Muzéum számára, hogy abban a természettudományi szak is legyen képviselve. Szabadkoztam, hogy bizony semmi tudományos értéket a dolognak adni nem

tudok, daczára ennek meg kellett csinálni s Toldy kiadta. Ismét némi megbízás.

A Magyar *Mythologia* munkája *készen áll*, alkudozás könyvnyomdával, de alig fog martius előtt a nyomtatás megindulhatni. Meghívás zohori látogatásra; — a mellett végsorban mint kedélyes mézes madzag számomra az ígéretés, hogy majd Dévény-Ujfalura is megyünk! — tudván mily vonzó mágnes ez nekem a dús kövületrakományok miatt.

23. Zohor, 1853. márt. 3.

A Magyar *Mythologia* sajtó alá készítése elhúzódott mostanig, valahára ápril végeig lesz nyomdába adható. Fájdalom csak eleje, mert költség előteremtése hiányából lehetetlen egy kötetben kiadni, két részre kell osztani, mi nagy kár, — de még ezt sem tudja mikép győzze megfizetni, — legalább 600 pengő forintba kerülne,

24. Zohor, 1854. ápr. 5. — Lugossyval gazdag sikerrel levelez. Égetően sürgeti a munka, özöne elárasztja. Sietős segélyfohász a rejtélyes Bulobachos feletti fejtörésben.

25. Zohor, 1854. ápril 12.

Ismét a Bulobachos. — További litterariai vonatkozások akkor szőnyegen forgó tárgyakról.

26. Zohor, 1854. szept. 19.

Ipolyi és Lichner felhívására az e nyáron, még pedig együttesen egy kötetben valahára megjelent Magyar *Mythologia* felől rövid ismeretést irtam, szándékos vonatkozással aug. 20-án Sz. István napján keltezve, melyet pesti jó barátok a Pesti Napló tárczájában kinyomattak. Erről szól a levél első része, — azután a M. Mythol. bizonyos példányai iránt.

27. Zohor, 1854. okt. 28.

Megbízás nyomozásra Balásfi Tamás 1621. püspök felől.

28. Zohor, 1854. nov. 2.

Bécsben őszszel kiütött az epemirigy járvány, gyorsan fejlődött dühöngő pusztításig, épen tetőpontján okt első napjaiban jöttem Bécsbe, és csakhamar egy éjjel rám szállott a baj oly hevesen, hogy az orvos első látogatásakor feleslegesnek jelentette a gyógykezelést, mert a betegnek csak néhány órányi életet jósolt, tegyenek azért halotti intézkedéseket. Az ijedt környezet kérelmére azonban elvetette a kockát aut-aut roppant mákony-adagolással — és kiragadt a halál torkából. Ipolyi előrelátván, hogy a járvány az ő vidékére is kicsap, halálesetre intézkedik könyvei s irományai mentése végett, hogy azok az én nevemre irassanak. — Lajos öcsce váratlan s indokolatlan éjjeli elfogatása. Pestre vitték az Ujépületbe. — Két ajándékpéldányt a Magy. Mythol.-ból a felajánló levelekkel Grimm és Schott számára nekem küld, hogy expedialjam. Ismét Balásfi Tamás kérdése.

29. Zohor, 1854. nov. 15.

A járvány kitört. halálos esetek. Könyvtári megbízás, litterariai közlemény, — lapelőfizetési bajok, — tervek a Magy. Mythol. átdolgozott német kiadására az én hozzájárulással; vannak már vevési kínálatok. Egyéb folyó könyvügyek.

30. Zohor, 1854. decz. 7.

Könyvárverés Bécsben, instructio. — A »Religió«-ban Danielik megdicsérte a Magy. Mythológiát, — ez nagy megnyugtató ily hatásos tekintély részéről. Ismét kérdés Balásfi Tamás iránt.

31. Zohor, 1854. decz. 12.

Schott Vilmos kitüntető válasza. Flegler is kap példányt, gróf Majláth János ígéret, de nem ír semmit? — Danielik mint

szerkesztő háromrendű bíráló tanulmányt a Magy. Mythologia felől helyez kilátásba. Ismét Balásfi Tamás. Instructio az antiquárokhöz.

32. Zohor, 1855. jan. 8.

Grimm Jakab levele. A lapokban hirlik, hogy a Magy. Mythol. német kiadása készül, pedig mink ketten még arról nem tudunk! Beszerzendő könyvek czímei.

33. Zohor, 1855. febr. 17.

Ujabb visszaesésem betegségbe, az elszenvedettnek utó bajaiból. Pesten volt, ott megdicsérték, a Mythol. könyve jól kelendő, Heckenast ajánlkozik a német kiadásra. Unszojják folyamodásra az egyetemi könyvtárhoz; de ez még most nem lenne időszerű, tekintettel a családra. Báró Geringer egészen szerelmes a Magy. Mythológiába, proponálja a szerzőt Conservator der Kunstdenkmäler kinevezésre, mi noha csak üres cím, de megtisztelő.

34. Zohor, 1855. ápril 6.

Meleghangú részvét nyilatkozata anyám elhunytá esetével.

35. Zohor, 1855. júl. 12.

Lajos öccse kiszabadult fogságából. Saját állapota határozatlan, jönnek ajánlatok számára. Esztergomban kitűnő sikerrel letette a plébánosi vizsgát. Megkezdte a M. Mythologia német átdolgozását. Hallja, hogy Csengery az akadémiában megtámadta munkáját, — közelebbet még nem tud.

36. Zohor, 1855. szept. 16.

Csengery felületes támadását Danielik a »Religio«-ban alaposan czáfolja. Vannak ismét ajánlatok személyét illetőleg, — de el nem fogadhatók.

37. Zohor, 1855. decz. 16.

Egy Pálffy-féle aranyos billikom felírása megfajtetlen, Bécsben kerestessék az iránt tanács szaktekintélyeknél.

38. Zohor, 1855. decz. 19.

Castrén finn mythológiájának megjelenése késik, Reguly már régen megígérte. Egy művelődéstörténeti salon-vita Stomfán s paradox eredményei. Némely litterarium.

39. Zohor, 1855. decz. 29.

Ismét a Pálffy-billikom, eredmény nélkül. Küldetik a Programm der Mittheilungen d. Central Commiss. für Erhaltung der Baudenkmäler pro 1856. (Rajta írónjegyzet gróf Taaffe elhunytára vonatkozik.)

40. Zohor, 1856. febr. 6.

Megbizás egy idézet megszerzésére. A pozsonyi Verein für Naturkunde keletkezése s alakuló gyűlése. Kilátásai! — keserű szójátékkal mondja: ablakomból a Zohori temető!

41. Zohor, 1856. máj. 30.

Szulyói Felix Balázs emlékkönyve (kiadtam commentálva). Heraldikai megjegyzés, desideratumok Mednyánszky czímerek és családja iránt. A családi levéltári elenchus milyen? — lehetne-e kölcsön kapni? — Dualszky (beczkói plébános) MSC. historia Beczkoviensis. Adat Rimai felől. Br. Mednyánszky Caesar † emigrans.

42. Zohor, 1856. decz. 25.

Roppant sok a munka, a mellett betegeskedés. Csallóköz műs építészeti emlékei leírása, már vagy 20 év, nyáron a többinek beutazása, végére jön egy archaeol. térkép. Bélteki Drágffy János okmánya 1521. családi levéltárunkban. — (Térítvény mellett Döbrentei Gábor elvitte, — kinyomozhatlanul elveszett, sokféle utánjárásom sikertelen maradt.)

43. Zohor, 1857. aug. 26.
Egy teljesen bizalmas és kényes ügy, — mely azonban azonnal kereken tagadó válaszzal eltávolított.
44. Zohor, 1857. okt. 17.
Sajnálja a tagadó választ. Széleskút (a detrekői uradalomban) Mednyánszky sirbölt.
45. Zohor, 1858. márcz. 4.
Atyám és anyám sírhelyei fölé készítendő feliratok tervezett szövege birálatúl közöltetik, — erre megjegyzések és mintaidézetek kiszemelési használatra. Panaszolja folytonos betegeskedését. Okmány-másolatot kér.
46. Zohor, 1858. júl. 3.
Hontban Béládon volt, pogány sirokat vizsgált, cserepeket fel-szedett. Vele mi történik? még mindig bizonytalan, Mednyánszky pecsétnyomó megszerzése. Pesten az Akadémiában előadást tartott, első czikk leend a régiségtani osztály által megindítandó Rég. köz-lem.-ben.
47. Zohor, 1858. aug. 3.
Okmánymásolatot kér. Személyes találkozás megbeszélése. Archaeolog. műutazás (t. i. mint Conservator) félő hogy meghíúsul, mert nem talál megfelelő rajzoló.
A Mythológiára ismételt ajánlatot köszöni (még mindig vonat-kozik a német átdolgozás szerkesztésénél tehető közreműködésemre).
48. Zohor — kelet valószínűleg 1859. január (a póstabélyeg szerint) s így 1858. nyilvánvaló tollhiba, mert a levél végén említett Bologna stb. vonatkozik Nápolyig terjedett olasz utazásomra, mely szeptember-től október végeig történt.
— A tartalom tárgya egy Veszeléről kitúrt Sztanek nevű iskolamester, ki pártfogásonkat kérte és elnyerte új állás keresésében. Teőrös, stomfai esperes.
Saját sorsa még bizonytalan, inkább hallgat föléle, de már elvi-selhetlen.
A Mednyánszky-pecsétnyomó már megvan. (Későbbi időben kiderítettem, honnét származik, és ki volt ama pórnő, ki mint utolsó birtokosa eladta.)
49. Zohor, 1859. szept. 13.
Megküldtem fényképemet, magyar diszruhában, ezért köszönet. Ismételt felhívás: írjak valami könyvet, mire mindig ismételt vála-szom: hogy efféle én nem tudok megcsinálni, mert sem elegendő specziális tudományom, sem önállóan alkotó és kritikai képességem nincs. A pozsonyi lyceum könyvtára újból rendeztetik, ekkor ott fel-találtatott elrejtve s elfeledve egy rakás magyar szivar, mely ugyan-csak száraz és most gyorsan fogy. Újabb pendítése egy régiebb esz-mének: a pozsonyi Müglein-krónika Codex kiadása, mihez a külföldi példányok (Wolfenbüttel, Boroszló) összeolvasása, e célra utazás és tartózkodás külföldön lenne szükséges, minek lehetetlenségén meg-annyiszor e terv meghíúult. (Másolatomat felajánlottam és beküldtem a történeti társulatnak.) Megküldi a Mittheilungen-ben adott jelentése fonalán készített értekezését.
50. Zohor, 1859. nov. 19.
Az állítólagos »könyvtár« csupán egy halmaz maradvány Sándor István († 1815) könyveiből, mely az ő a magyar fiscussal pör-ben állott kastélyában több évtizeden át feküdt, az alatt mint uratlan jószág prédáltatott, részben el is kallódott, s melyből utoljára, miután nemrég a pör sorsa eldőlt volt, én a halomban fekvő tömeget tüzete-

sen áthányván s átvizsgálván, belőle kiszemeltem és megmentettem egy részletet.

Kazinczy-ünnep. Szent-István-Társulat.

51. Zohor, 1860. jan. 22.

Felköszöntés menyegzőmhez, melynek akkortájt kellett volna megtartatnia, de váratlan gyász miatt elhalasztatott.

Az osztrák egyházi rendek pecsétei, erről diatribé, és következtében cikk a Mittheilungen számára a sokkal számosabb e nemű magyarországiak felől.

A Sándor István-féle könyvek.

52. Zohor, 1860. márcz. 16.

A pozsonyi Verein für Naturkunde, — a Sándor-féle könyvek, megjegyzés a húnmagyar kardra a Mythologiában.

Thurzó ügyben Szontagh Dániel kérdezőndő.

Wagner S. J. iratai Nagy-Szombatban nincsenek.

Lichner mostani lakása Pozsonyban. — Rakovicz templarius kérdése; — vonatkozás egy Nagy Iván-féle dolgozatra; — a zohori könyvtár számára adalék kilátásban. Pesti útja, akadém. székfoglalóját megtartotta, az antagonisták is kezdenek magasztalni, a közönség valóban igen figyelmes volt, azután több jeles személyiség részéről elismerő tüntetések. Ajánlatok s tervek magyar régiségi kiállításra, — az irodalmi élet és érdeklődés hatalmasan ébred.

Épen most jön levél az egri érsektől, már másodizben meghí meggyéjébe, jó stallumot ígér.

53. Zohor, 1860. máj. 6.

Sorsa fordul, Zohorról távozik Török-Szent-Miklósra, az egri érsek harmadszori szíves meghívására. Itthon ugyan apprehensiók, de elvégre csak ez az út egri kanonokságra, a mi egyedüli célja.

Pálffy-családtagok felől hírek. — Még egy pár falut be kell járnia (archeologice), hogy ne kellessék e végett visszajönni ide Tiszahátról; azután pakolás.

54. Zohor, 1860. máj. 12.

Pálffyék felől, — és magánközlés.

55. Török-Szent-Miklós, 1861. márcz. 9.

Gyászlevelemet vette testvérbátyám elhunytáról, — nem tudja, menyegzőm megtörtént-e? Az akadémiánál alakítottatott régészeti bizottság fizetési titkárreferenssel.

Török-Sz.-Miklós ugyan nagyon jövedelmes állomás, hanem egyúttal felette költséges, sok kiadást idéz elő.

56. Török-Sz.-Miklós, 1862. ápr. 5.

Készül az expeditió Konstantinápolyba a Corvinák ügyében, — Kubinyi s Henszlmann nagyon híjják, de még nem határozta el magát. Némely litterariai tárgy.

57. Athene, 1862. máj. 4.

Klasszikai visszaemlékezések, elragadtatott hangulatban, ugyanígy épen most írt Lichnernek is.

A konstantinápolyi út eredményei igen kedvezők, a mellett elsőrangú kitűnő tudósokkal ösmerkedtek.

58. Török-Sz.-Miklós, 1862. okt. 16.

A jövő akadém. nagygyűlésen előadást tartandó, ezzel a középkori magy. építészetről kezdetet folytatni szándékozik a magy. szobrászat vázolásával, mihez már számtalan anyagot gyűjtött, és most ez ügyben megbízásokat küld. Nahács, Trencsén, Nagy-Szombat, instructio mit kelljen feljegyezni.

- A póstyéni templarius templom faragványrajzai, miket atyám kiadott, — a vágbesztercei templom szobrai.
59. Török-Sz.-Miklós, 1862. okt. 25.
Köszönet a közlöttékért, s újabb kérdések. — Gróf. Esterházy János Kolozsvárról küldte a gót egyház leírását képekkel.
60. Török-Sz.-Miklós, 1862. nov. 15.
Köszönet a sokféle adatért, folytatása kéretik.
A rovnei kertben állítólagos Podmanin-szobor, — a Veszelen őrzött póstyéni kőfaragvány királyi alakkal (jelenleg a Nemz. Muzeumban, részemről ajándékkul beküldve) — Szontagh Dánieltől rajzokat, — megszerezni Sztarek trencségi apát-plébános munkáját, — Trencsénben Zápolya-féle nőszobor, — Nyitrán van két sírszobor, erről kell tudósítás. A Memorabilia MSC. kötetben levő adatok Dunántúlról közlendők, ki írta? — a matejóczi keresztelőkút köriratának fejtegetése; — családi tudósítások.
61. Török-Sz.-Miklós, 1862. decz. 15.
A közlésben felette sok becses adatot talált, — további kérdések. Nádasdy Tamás szobra megvolna Lékán? A Thurzó és Illésházy szobrok, — a Sz.-Györgyi síremlék, — egyéb folyó kérdések.
62. Török-Sz.-Miklós, 1863. jan. 24.
Sokat felhasznál a közlöttékből. A póstyéni kő királyát lehetetlen II. Andrásnak mondani, — további kritikai fejtegetések. Keletről hozott pecsétei lenyomata s felirataik magyarázata, — Rómer harangfeliratokat kér.
63. Török-Sz.-Miklós, 1863. febr. 19.
A régi vita: miért nem irok könyveket? — daczára az állandó válasznak, hogy bennem a szükséges tényezők ehhez nincsenek meg. Kezde a folytatott eszmecserének művészettörténeti nézetek felől, — névszerint a helyszínen nyerendő autopiát illetőleg, mit fontosnak vitattam a szem gyakorlása és a felfogás és megítélés valódi életre keltése végett, hivatkozván csekély magamra, mily különbség lett abból, midőn román, gót és antik műemlékeket, noha némelyeket könyvekből, rajzokból ismertem, azután Német- és Olaszországban az ő valódiságukban és környezetükben és nagyobb számú változatosságban láttam volt? — úgy hogy ezt szükségesnek tartom, valamint hogy az élő benyomás gyümölcsét csupán a szobabeli elméleti ismeret nem pótolhatja. Ipolyi ugyan szabadkozott, hogy noha még sehol sem járt, de eléggé jól ismeri és érti e dolgokat: — mindazonáltal utólag, miután utazásai Nyugatnak és délfelé Rómáig vezették volt, épen ő benne, magában a jeles tudósban, mutatkozott, tapasztalás — *nekem* adott igazat.
64. Török-Sz.-Miklós, 1863. ápril 25.
Családi gyász, Lajos öccse váratlan elhunyt. Egerbe költözik mint kanonok. Bodroghözbe készül kutatási utazásra.
A beczkóvári falfestmények felől jegyzetek teendők.
65. Eger, 1863. aug. 19.
Két hét óta van itt megtelepedve. Soha kevesebb ideje nem volt, soha nagyobb pénzsűke, mert nagy az inség, jövedelem semmi, fizetni s adakozni kell sokat és mindenfelé.
Perbenyikben Majláthékkal nem csupán vendégi, de további tudományos összeköttetésbe is lépett.
A természettud. vándor nagygyűlés jövő évben Pozsonyban lesz, készüljek egyik vidéki elnökségre. — A rovnei szobor rajzát Peregriny

megszerezte. — A nővéremtől kapott karinget most kezdi használni 16 év múltán.

66. Eger, 1864. ápr. 26.

Tiszaszabályozási gyűlésre indul mint a káptalan képviselője. Sok a dolga, mert mint legifjabb kanonok a jegyzői hivatalt viseli, mely igen sokféle dolgot ad, a mellett az alapítványok igazgatósága is reá bízott, nagyszerű ügyvitel; — s még egynémely mellékhivatalocska, mi egymagában is elég lenne megzavarni a studiumait; — porosodnak a könyvek! Odi profanum, irtózott minden hivatalos ügyviteltől, most azonban tapasztalja, hogy ez jóval könnyebb mint Mythologia és Archeologia. A mellett daczára hogy nincs recreatio, mégis hízik, érzi ruházatán. — Családi hírek. — Nevezetes felfedezés turnicsi falfestmények, Storno másolja. Ismét a feleselés a műemlékek autopiája körül, érdekes kritikai fejtegetés.

A Pálffy-féle diszserleg felirata (37. sz. levél) nagy tévedés volt és csalódás. A Győri füzetekben Rómer kiadott két kis közleményt tölem. — Prokesch internuncius a Corvinák ügyében mit sem végzett.

67. Eger, 1864. szept. 17.

Németh Albert által (mert ez akkor Pöstyénben fürdővendég volt, ama nyáron pedig sűrűn érintkeztünk a fürdőtársasággal) felőlem és házi társaságotem felől hall. (Néhány év előtt budapesti lapok felőle egy anekdotát közöltek, mely tényen alapszik és színhelye épen nálam volt egy kiránduláson.)

A »Vár-Album« tervezve volt legnagyobb alakú díszműnek magyar és francia szöveggel egy-egy képhez, milyen 18 leendett, melyeknek fele már kész volt, természet utáni felvételek nyomán nagyított szénrajzokban (fényképezésre); azonban megpendített tudakozásból kiderülvén, hogy a kiállítás és világgá bocsátás több ezer forintba fogna kerülni — a vállalat abbamaradt.

Az István-napi magyar hitszónoklatot Bécsben meg kellett tartania, a miatt nem mehetett Erdélybe.

Moravani kovaeszköz lelet, feltűnő, mert minálunk eddigelő unicum! (Most 30 év után már mennyi van!)

68. Eger, 1865. okt. 14.

Vonatkozás a pozsonyi beszédre aug. végén a termész. tud. vándor nagygyűlés megnyitásakor, — és a trencsényi főispáni székfoglalás. — Egerben tervezik őt felléptetni képviselőjelöltül, mert csak őt vélik keresztlívihetőnek, — azért már erősen híresztelnek ellene a vidéken. Azonban még kérdés, elfogadja-e a jelöltséget?

69. Budapest, 1876. nov. 25.

Visszapillantás a multa, és bátorító vigasz a jelenre, vonatkozással a vett levélben panaszlott keserűség és csüggedésre. Igéri megküldeni ujabbkori dolgozatait, — jövő évben Pozsonyban tartandó historiai beszéd körvonala: Tanulmányok a magyar renaissance felől, — miből folytatólag kifejtendő magy. műveltségi történet; — bevezető mutatóvány jön a Budap. Szemlében. Végző: »Legyen híve továbbá is barátságunknak és eszményeinknek! óhajtja Önt ezzel vigasztaló barátja.«

70. Budapest, 1879. jan. 24.

Tudakozás és kijegyzési kérelem Závodszy XVII. századi Diariuma kézirati példányára nézve, mennyiben különbözik és bővebb a Bél Apparatusában kiadottnak szövegénél?

71. Kelet nélkül, de még a Magy. Mythologia készülése idejéből litterariai tudakozások, 4 drb töredék.

72. Bars-Szent-Kereszt, 1874. okt. 18.

Válasz egy igen felháborodottan panaszló levélre, — melynek indító oka itt emlékezetül csatolmánykép mellékelve fekszik benne.

(Ez a Pester Lloydból kiollózott jelentés: Ung. histor. Gesellschaft, melyben egy teljesen indokolatlan és legkisebb ürügy nélküli kitétel személyemet illetőleg ily nyilvánosságban és hivatalosan naplózva épen *ezen* tudom. társulat, személyes ismerősek s tagtársak köréből — engem roppantúl felindított, sértett és fájoan meghatott, úgy hogy a legmeghittebb jó barátomhoz folyamodtam: adjon tanácsot, ennek ellenében mit lehetne tenni?)

(Az 1852. berlini és 1853. müncheni hosszabb tanulmányi tartózkodásomra vonatkozó levelezés maradványa vagy elveszett? vagy még lappang? nem emlékezem többé hová lett?)

1894. február. —

BR. MEDNYÁNSZKY DÉNES.

RÁKÓCZI FERENCZ HAMVAINAK HAZA HOZATALA.

A mozgalom Rákóczi hamvainak haza hozatala ügyében 1873-ban indúlt meg s bár elvileg a képviselőház által elhatározott, de hogy a határozat végre is hajtható, arról a nemzet elnökünk, Thaly Kálmán szivességéből társulatunk útján értesült. A mi jubilaris közgyűlésünknek az a fényes és meleg tanulmány, melyben Thaly Rákóczi hamvainak feltalálását legapróbb körülményeivel együtt elmondta, magasan kiemelkedő pontja volt — s jövőre is minden további lépésnél ez fog irányadóul szolgálni. Az első lépés az ápr. 14-iki képviselőházban történt meg, midőn Bereg vármegyének a hamvak hazahozatalára vonatkozó kérvényét tárgyalásba vették. Az előadó Szász Károly abból indulva ki »hogy Rákóczi és vele együtt Bercsényi a hazánkat elnyeléssel fenyegető Kolonics-rendszerrel való sikeres küzdelem után halomra dőlt és sarkaiból kiforgatott alkotmányos jogainkat nemzetünknek visszahódították, úgy hogy Rákóczi Ferencznek dicsőséges szabadságháborúja nélkül Magyarország ma már nem léteznék»: indítványozza, hogy a kérvény adassék ki a kormánynak.

Erre felállt Thaly Kálmán s megtartotta egyik legszebb országgyűlési beszédét. Ő is a Kolonics-féle rendszer vázlataival kezdte szavait. Azután Rákóczi Ferencz jellemzésére tér át. »Midőn — mondá — Rákóczi Ferenczről szólnunk, egy oly végtelenül nemes, ideális alakjáról emlékezünk meg történelmünknek, a kinél nemesebben, magasztosabban és áldozatkészebben e hazát, e nemzetet soha ezred év óta nem szeretette senki, egy férfiről, a ki kétszer áldozta oda a neki felajánlott lengyel koronát, csak azért, hogy hazáját a háborgó zavarokban és háború bajokban itt hagyni ne legyen kénytelen. Annál a férfinál, a ki az egyszer általa kimondott nagy elv miatt fejedelmi székét, óriási birtokait,